

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisesta Ukrainaa tukevaan Euroopan unionin sotilaalliseen EUMAM Ukraine -avustusoperaatioon; osallistuminen koulutus- ja neuvonantotehtäviin Puolassa

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisesta Ukrainaa tukevaan Euroopan unionin sotilaalliseen EUMAM Ukraine -avustusoperaatioon; osallistuminen koulutus- ja neuvonantotehtäviin Puolassa (VNS 17/2022 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- puolustusvaliokunta PuVL 18/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikönpäällikkö Minna Laajava, ulkoministeriö
- yksikön johtaja Otto Saxén, puolustusministeriö
- vastuualueen johtaja, everstiluutnantti Timo Hänninen, Pääesikunta
- lähetystöneuvos Joonas Heiskanen, ulkoministeriö
- vastuuvirkamies Nelli Mikkola, ulkoministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lähtötilanne ja operaation tavoitteet

(1) Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 3 §:n 1 momentin mukaisen selonteon (VNS 17/2022 vp) Suomen osallistumisesta Ukrainaa tukevaan Euroopan unionin sotilaalliseen EUMAM Ukraine -avustusoperaatioon (European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine). Suomi valmistautuu osallistumaan operaatioon enintään 50 sotilaalla 15.11.2024 saakka. Osallistuminen pitää sisällään koulutus- ja neuvonantotehtävät Puolassa sekä tähän liittyvät esikunta-, hallinto- ja tukitehtävät

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2022 vp

EU-jäsenmaiden alueella. Valiokunta pitää valittua oikeusperustaa ja selontekomenettelyä perusteltuna.

(2) Venäjä aloitti 24.2.2022 täysimittaisen hyökkäyksen Ukrainaan. Venäjän hyökkäyssota rikkoo räikeästi kansainvälistä oikeutta ja on johtanut laajaan humanitaariseen kriisiin. Venäjän hyökkäyssodan vuoksi yli 14 miljoonaa ihmistä on joutunut jättämään kotinsa ja noin 18 miljoonaa ihmistä tarvitsee humanitaarista apua.

(3) Selonteosta ilmenee, että Ukraina on pyytänyt EU:lta tukea asevoimiensa kouluttamiseksi lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Ukrainan ulkoministerin ja puolustusministerin 30.9.2022 päivätyssä kirjeessä Euroopan unionille todettiin, että Ukrainan asevoimien tämänhetkisiin tarpeisiin kuuluvat sotilaallinen perus- ja joukkokoulutus sekä henkilöstön lääkintään, logistiikkaan, kemiallisia, biologisia ja radioaktiivisia aseita koskevaan suojelutoimintaan, pioneeritoimintaan sekä kyberturvallisuuteen liittyvä sotilaallinen erikoiskoulutus ja aselajien yhteistoimintaan liittyvä kouluttajakoulutus.

(4) EUMAM-operaatio käynnistettiin EU:n ulkoasiainneuvoston päätöksellä 15.11.2022. Operaation mandaatti on kaksivuotinen. Sen strategisena tavoitteena on koulutuksella edistää Ukrainan asevoimien sotilaallisen kyvykkyyden lisäämistä ja siten tukea Ukrainan kykyä puolustaa suvereniteettiaan, alueellista koskemattomuuttaan sekä suojella siviilejä. Koulutuksella vastataan edellä mainittuihin Ukrainan asevoimien tämänhetkisiin kriittisiin tarpeisiin. Operaation tavoitteena on tarjota koulutusta 15 000 ukrainalaisotilaalle. Koulutus toteutetaan EU:n alueella. Ukrainalaisotilaat palaavat koulutuksen suoritettuaan Ukrainaan.

Suomen osallistuminen operaatioon, Suomen tuen kokonaisvaltaisuus

(5) Suomen tarkoituksena on osallistua EUMAM-operaation koulutus- ja neuvonantotehtäviin Puolassa ja tähän liittyviin esikunta-, hallinto- ja tukitehtäviin enintään 50 sotilaalla. Suomen koulutus- ja neuvonantotoiminta on tarkoitus aloittaa keväällä 2023 Ukrainan asevoimille annettavalla koulutusmoduulilla, jossa Suomi kouluttaa erikseen valituista ukrainalaisista sotilaista koostuvan, noin 30 sotilaan joukon. Suomen on lisäksi tarkoitus antaa Puolassa Ukrainan asevoimille lääkintä- ja asejärjestelmäkoulutusta. Lääkintäkoulutus on suunniteltu toimeenpantavaksi kesällä 2023 ja asejärjestelmäkoulutus vuosina 2023 ja 2024. Suomi keskittyy kouluttamaan ensisijaisesti kouluttajia.

(6) Selonteosta ilmenee, että edellä kuvattujen koulutuskokonaisuuksien osana Suomi valmistautuu luovuttamaan koulutettaville henkilökohtaista ja joukkokohtaista materiaalia sekä asemateriaalia. Materiaaliluovutuksista tehdään aiempien Ukrainalle annettujen tukipakettien kaltaiset erilliset päätökset.

(7) Koska koulutusoperaatio toteutetaan unionimaissa, on operaation henkilöstöön kohdistuva fyysinen uhka selonteossa arvioitu pieneksi. Selonteossa todetaan kuitenkin, että koulutustoimintaan kohdistuva tiedustelu on keskeinen riski. Valiokunta pitää puolustusvaliokunnan tavoin (PuVL 18/2022 vp) riskiarviota oikeana ja korostaa operaatioturvallisuuden maksimointiin liittyviä näkökohtia operaatio-osallistumista suunniteltaessa.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2022 vp

(8) Selonteko käy läpi Suomen laaja-alaista tukea Ukrainalle, mukaan lukien humanitaarinen apu, kehitysyhteistyö, materiaalituki, puolustusmateriaalituki sekä koulutustuki. Suomi on tukenut Ukrainan pidemmän aikavälin kehitystä myös siviilikriisinhallinnan keinoin.

(9) Valiokunta pitää hyvinä saamia tietoja siitä, että kokonaisvaltainen lähestymistapa on keskeisessä asemassa EUMAM-operaation toimeenpanossa. Kansainvälinen humanitaarinen oikeus sekä ihmisoikeus- ja tasa-arvonäkökulmat sisällytetään kiinteästi EUMAM-operaation operatiiviseen suunnitteluun, koulutukseen ja raportointiin. EUMAM-operaation tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi operaatiosta tehdään strateginen arviointi EU-tasolla kuuden kuukauden kuluessa operaation käynnistämisestä.

Suomen osallistumisen kustannukset

(10) Suomen kansallisen osallistumisen kustannukset EUMAM-operaatioon ovat alustavan arvion mukaan noin 12,4 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja noin 10,4 miljoonaa euroa vuonna 2024. Kustannusarvio tarkentuu suunnittelun edetessä. Selonteosta käy ilmi, miten kustannukset jakautuvat ulko- ja puolustusministeriön momenteille. Vuoden 2023 ulkoministeriön momentilta katettavat kustannukset sisällytetään vuoden 2023 ensimmäiseen lisätalousarvioon, muilta osin osallistumisen kustannukset katetaan nykyisten määrärahakehysten puitteissa.

Valiokunnan johtopäätökset

(11) Valiokunta pitää keskeisenä, että EU jatkaa päättävistä tukeaan Ukrainalle auttaakseen sitä käyttämään sille kuuluvaa oikeutta puolustautua Venäjän hyökkäystä vastaan ja puolustamaan alueellista koskemattomuuttaan ja suvereniteettiaan. Yhtä lailla Suomen tulee, sekä kahdenvälisesti että osana EU:ta, jatkaa laaja-alaista tukeaan Ukrainalle, mukaan lukien puolustusmateriaalituki.

(12) Valiokunta muistuttaa olevan myös tärkeää, että Suomi osana kansainvälistä yhteisöä osallistuu toimiin Venäjän ja sen edustajien saattamiseksi vastuuseen laittoman hyökkäyssodan vaikutuksista ja seurauksista. Kaikki, jotka ovat syyllistyneet Ukrainassa vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin, on saatettava rikosoikeudelliseen vastuuseen.

(13) Valiokunta pitää perusteltuna Suomen osallistumista EUMAM-operaatioon. Operaatioon osallistuu 24 EU:n jäsenmaata, ja on tärkeää olla tässä joukossa mukana. Osallistuminen on merkittävä osoitus Suomen ja EU:n tuesta Ukrainalle ja sen asevoimille.

(14) Valiokunta toteaa Suomella olevan hyvää osaamista koulutustehtäviin. Kuten puolustusvaliokunta lausunnossaan (PuVL 18/2022 vp) toteaa, Suomen rooli kouluttamisessa voi olla hyvin merkittävä. Ukrainassa koulutetaan erityisesti asevelvollisia, ja Suomen asevelvollisuusjärjestelmän kautta saavutettu osaamispohja antaa koulutustehtäviin osallistuvalla kantahenkilökunnalle ja reserviläisille erinomaiset valmiudet tehokkaaseen koulutukseen.

(15) Valiokunta pitää osallistumista perusteltuna myös huomioiden, että Suomi osallistuu jo Ukrainan asevoimien koulutukseen Isossa-Britanniassa noin 20 henkilön osastolla osana moni-

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2022 vp

kansallista koulutusoperaatiota. EU on EUMAM-operaation suunnittelussa huomionut Isossa-Britanniassa järjestettävän koulutuksen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton valtioneuvoston selonteon VNS 17/2022 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa valtioneuvoston selonteon johdosta.

Helsingissä 9.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jussi Halla-aho ps
varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Ville Tavio ps
jäsen Elina Valtonen kok
jäsen Anu Vehviläinen kesk
jäsen Anne-Mari Virolainen kok
varajäsen Sakari Puisto ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa